

38-й автобус

Олександр Мінович

(80-і роки, Київ)

Я ледь встиг на 38-ий автобус, що йшов прямим маршрутом із студентського містечка до університету. Автобус брали штурмом, і останні, хто заходив до нього, повинні були скільки є сили штовхати в спину тих, хто вже зайшов, щоб залишилося хоча б кілька сантиметрів на нижній сходинці біля дверей.

Водій довго не міг їх закрити, тому зробив єдино можливий маневр – різко рушив із місця, а потім надавив на гальма. Народ у автобусі всією масою подався назад-вперед – утрамбувався. Двері відпустили й жовтий "Ікарус" із подвійним салоном-гармошкою вирушив до кінцевої зупинки. На проміжкових зупинках не ставав – все рівно двері не відкривалися.

Всередині автобусу було не просто тісно, тут було щось єдине ціле, без жодної шпарини. Неначе тісто, що заповнило всі порожнини і тільки інколи коливалося в такт руху.

Мене притиснули до дверей, які сильно давили на ребра. Зате біля них було трохи свіжого повітря й можна було дихати. Тим, хто всередині, такого щастя не дісталось.

Лікоть якогось африканського студента, який стояв трохи вище, давив мені на груди, тому я втиснув між мною і ним свій портфель. Пом'якшало, стало трохи комфортніше. Я розслабився та почав дрімати.

Заважав водій. Він такий один у автобусному парку – балакучий. Весь час щось говорить прикольне в мікрофон. "Учень – світ, а неучень – чуть світ – і на роботу!" – це його улюблена фраза.

Автобус хитається з боку в бік – заколисує. Спати хочеться сильніше.

Вчора до пізньої ночі ми грали в першому гуртожитку в підкидного.

В нашому, одинадцятому, ввечері жити неможливо. В'єтнамці смажать оселедців, на всіх поверхах стоїть такий духман, що хоч протигаз надягай.

Не можуть, бачите, в'єтнамці без риби, а в магазині – тільки солоні оселедці. Їх і кидають на пательню.

Хто хоч раз стикався з таким запахом – той мене зрозуміє. Одне хочеться – втікати.

Близько опівночі я повернувся в свій гуртожиток, міцно заснув і почав вже дивитися третій сон. Аж тут мене розбудив гість – земляк мого співмешканця по кімнаті – Комунгара, який приїхав до нас вчитися з далекої Африки. Гість довго стукав у двері – Комунгар не відкривав, мабуть, лінувався до дверей чалапати в темноті. Коли від стуку прокинулась майже половина поверху – відкрив, змилювався. Половина поверху полегло зітхнула й поринула далі в сон.

У них, африканців, там, вдома, інший світловий час, вночі вони не можуть спати, поки не адаптуються.

Тож ходять серед ночі в гості один до одного. Сядуть на ліжку й довго вголос

балакають. Хоча мова їхня небагатослівна, куца. Бо одному рідна – французька, а другому – не то іспанська, не то португальська. Не можу визначити – не тої, не іншої не знаю, лиш догадуюсь. Доводиться нічним співрозмовникам користуватися російською – яку вчать їх із першого дня в універсі. Однак засвоїли ще мало. В голові в них засіли якісь огризки з політекономії та російської. У вигляді каші. Мушу цю кашу слухати:

– Сєводня наш преподаватель сказаль: деньгі – ето тавар. Поняль?

– Нет! Нет! Деньгі – не тавар! Тавар – не деньгі! Я слишать... Преподаватель не гаворіль так. Теперь ти – поняль?

– Я тоже слішаль: деньгі – тавар! Он ето гаваріль!

– Нет, не гаваріль, не гаваріль... Деньгі – не тавар!

– А я гаварю: тавар! Ти не панімаєш ещо! Мало рускій виучіть!

– Ти сам – мало!.. Я может больше!.. Деньгі – не тавар! Вспомніл: деньгі – еквівалент! Вот!

– А я гаварю: тавар! Тавар – і всьо! Поняль?

Хотілося чимось запустити в них, щоб замовкли. Товар – не товар: по— барабану. Завтра сам виясню-почую на тій клятій політекономії. Якби тільки заткнулися нарешті. Вже й рука потягнулася до черевика, але згадав, що нарівся на інтернаціональний конфлікт, в якому завжди буду неправим – до іноземців відношення в університеті більш шанобливе, ніж до нас, радянських, тому в конфліктах ректорат завжди винними визнає наших. А після цього – відразу на виліт. Можеш чесати додому, якщо не вмієш інтернаціональну дружбу кріпити.

Недавно в наказі, вивішеному на вхідних дверях гуртожитку так і було написано: "Товариша Марука: відрахувати з числа студентів за створення інтернаціонального конфлікту". І ні слова більше. І навіть згадки про те, що Васька Марук тільки легко штовхнув співмешканця по кімнаті – громадянина Республіки Чад, а той зацідив Васьці тричі чайником по голові. Такого в наказі писати не годиться.

В кімнаті нас троє: я, мій друг Коля і чорношкірий Комунгар. Ми з Колею займаємо ту половину, яка біля дверей, а наш сусід – кращу, непрохідну, біля вікна.

Іноземців заселяють раніше наших, от вони і встигають захопити кращі місця. Потім ставлять шафу поперек кімнати і відгороджуються нею так, що їхня частина стає ніби окремим приміщенням.

З Комунгаром жити можна. Хоч він теж по ночах не спить, готує їжу на своїй половині, а не на кухні. Хоч з ним немає про що говорити, бо ще погано знає російську. Він спить вдень, лягає дуже пізно. Встає посеред ночі й ходить по кімнаті. Довго причісує своє коротке, кучеряве волосся гребінцем, купленим у нашому магазині за сімнадцять копійок. Гребінців у нього зо п'ять чи й більше. Може у них, вдома, таких немає, то він хоче закупити на пів життя. Хто його знає... Причесавшись, намастивши духмяним кремом волосся, починає одягатися. Якщо надворі холодно, то одіжок, немов листя на круглій капустині. Спочатку одна футболка, потім друга, третя, тонкий светр, товстий светр із коміром під самісінькі вуха, потім на цей товстий светр зверху – біла сорочка, до неї жовта краватка. На все це – чорна шкіряна куртка. Товстий светр

виглядає з-під білої сорочки і краватки. Вигляд – ще той, проте, всі атрибути (краватка й біла сорочка) пристойної освіченої людини в наявності.

Комунгар порівняно з нами – багач. Має свій холодильник, який стоїть у центрі кімнати, наче пам'ятник на площі. Нам із Колею можна класти до того пам'ятника свою їжу. Однак такої в нас майже не буває. Хіба зрідка, як хтось із дому сумку притягне. Коли ми поцапаємось-посваримось з Комунгаром, він забороняє нам користуватися холодильником. Кара для нас така.

Проте з цим можна миритися. Буває значно гірше.

Он у сусідньому блоці хлопці з моєї групи слухали популярну групу "Чінгісхан". Так їхній співмешканець – комуніст із Катару – доніс на них у деканат. Сказав, що слухають антирадянську групу. Вимагав притягти до відповідальності. Спасло хлопців тільки те, що вони не знали тієї мови, якою співав "Чінгісхан".

– Та не розуміємо ми, про що вони там співають!.. Просто слухаємо музику – і все. Якби знали – то не слухали б, – виправдовувались хлопці.

Тож відбулися тільки суворою доганою за необачність і політичну близорукість.

З усіх іноземців, що вчилися тоді в університеті, напевно, найбільше відрізнялися північні корейці.

Ці ходили завжди гуртом – по п'ять-сім чоловік. В однакових синіх костюмах, голубих сорочках, чорних черевиках, із значками усміхненого Кім Ір Сена на грудях. Здавалося, що вони тільки-но вийшли з солдатської казарми й готові в будь-яку мить почати марширувати. Навіть для нас, радянських, вони здавалися такими, мовби спустилися з іншої планети.

Моєму закадичному приятелю – Гені, випало жити з трьома такими інопланетянами.

Гена спортсмен-велосипедист. Замість того, щоб вперемішку зубрити і гуляти, як це робили ми, він весь час проводить у спортзалі. Звання кандидата в майстри спорту спонукало його віддаватися тренуванням щонайменше по чотири години на день. Гена крутив свій велосипед до восьмого поту.

Якщо він не встигав по якомусь предмету, спортивна кафедра домовлялась за нього і йому проставляли заліки та екзамени в заліковій книжці заочно. Всі розуміли, що спортсмен працює на престиж ВУЗу.

Аби тримати форму, треба придержуватися режиму.

Гена не пив, не курив, лягав і вставав у визначений час, зранку бігав на зарядку.

Коли в новому навчальному році Гену підселили до корейців, ми з нього довго кепкували:

– Тримайся, Гена! Тепер будеш разом з ними марширувати... Купи собі значок Кім Ер Сена, зійдеш їм за свого... Тепер, Гена, пропав твій режим!.. Спати тобі – вони не дадуть... У них щоночі сходки.

– Ідіть ви всі, знаєте куди? – огризався Гена.

Однак із сном у нього дійсно перестало виходити. Декілька перших днів життя з корейцями Гена ходив невиспаний і злий. На звичайні жарти відповідав лайкою.

А потім все нібито нормалізувалося, і Гена знову став у звичній формі та доброму гуморі, до якого він мав талант.

- Що, Гена, ти звик спати при світлі й під корейську мову?.. Завербували тебе азіати? - насміхалися ми.

Гена на підколки не зважав, відповіді не давав. Всі наші, з його ближнього кола, думали, що він змирився й пристосувався.

Та не так то було, як потім виявилось.

Одного дня в ректорат із самого ранку привалило троє корейців - на прийом до проректора по роботі з іноземними студентами.

Корейці невмілою лаmanoю російською в один голос кричали проректору:

- Гімна іграль, а советіко спаль! Гімна много іграль, а советіко спаль! Ми стояль, а советіко спаль!

- В чому справа?.. Який советіко?.. Який гімна?.. - не міг второпати проректор. І щоб розібратися, викликав викладача, який знався на корейській мові.

Через п'ятнадцять хвилин картина склалася наступна...

Гена, протерпівши три доби нічного життя своїх сусідів, скориставшись тим, що вони були першокурсниками, правил життя в універі ще добре не знали, нав'язав їм свої правила.

Наш дружбан зібрав корейців увечері в своїй кімнаті та оголосив їм, що в СРСР кожен повинен щоранку й щовечора слухати по радіо державний гімн. При цьому стояти, як в строю: по стійці "струнко". Після того, як вечірній гімн закінчиться, говорити та ходити забороняється. Після ранкового гімну - забороняється спати. Хто порушить заборону - про того Гена доповість у ректорат, і його відправлять на батьківщину, як такого, що не дозрів жити в Радянському Союзі.

Три тижні Гена вставав у стрій разом із корейцями, співав на все горло гімн і після цього спокійнісінько лягав спати. Корейці змушені були тихесенько лежати на своїх ліжках, щоб не порушувати правил.

Так тривало до того вечора, коли в когось із нашої групи не настав день народження. На ньому Гену вговорила симпатяжка Тіна випити два стакани вина. Якби хтось інший, а не Тіна, Гена не піддався б. Але Тінка!.. Гена млів від одної букви "Т", не кажучи вже про власницю імені, яке починалося з цієї букви. Дівчина Гену "динамила", їй подобався Едік із четвертої групи. Хлопця-спортсмена таке ще більше заводило, брав спортивний азарт підкорити недосяжну вершину. Якби дівчина сказала йти топитися, він би, мабуть, не задумався - пішов би. А тут всього лиш трохи вина... Від якого Гена відразу вп'янів і пішов до себе спати.

Коли грав гімн, Гена не піднявся, бо боліла голова - йому було не до гімну.

Корейці ж мужньо своє відстояли, а потім пішли з доносом у ректорат. На недопустиму поведінку радянського студента.

Гену виключили б із універу, але вмішалася та сама, рідна йому, спортивна кафедра. Напередодні хлопець переміг у якомусь великому турнірі й тренери не хотіли втрачати спортивну надію.

Перевели його на заочне відділення та в інший гуртожиток, подалі від очей корейців.

- Плювати мені на це все! - сказав Гена. - Диплом я отримаю такий же, як і ви, а зате мені не треба тепер щоранку штурмувати 38-ий.